

Verslag van het IVR World Congres in Lund

G. Kor*

Algemeen

Zo'n 550 deelnemers, 23 plenaire lezingen, ongeveer 75 'special workshop sessions', ruim 60 'working group sessions' en meer zoete broodjes dan een bataljon blauwhelmen in een week zou kunnen eten. De universiteit van de Zweedse stad Lund was in augustus 2003 de organisator van het 21ste IVR World Congres (hierna: 'IVR 2003').¹ In dit korte verslag zal ik trachten een beeld te schetsen van het zesdaagse congres. Mijn conclusie: het was een goed congres. Meer lezingen dan je menselijkerwijs kon consumeren, meer deelnemers dan je menselijkerwijs kon ontmoeten, meer sociale programmaonderdelen dan je menselijkerwijs zou kunnen volgen. Wie verstandig selecteerde, had een inspirerende week op hoog wetenschappelijk niveau. Een goed initiatief was de 'Young researcher grant', een beurs van de EU; bijna 70 jonge academici waren vrijgesteld van deelnamekosten en kregen een gedeeltelijke vergoeding voor reis- en verblijfkosten. In de woorden van professor Peczenik, de organisator: 'zo hebben we de toekomst van de rechtsfilosofie veilig gesteld.'

Plenaire sessies

IVR 2003 bood de aanwezigen een indrukwekkend corps van sprekers in de plenaire sessies. Van de Canadese *Chief Justice* Beverly McLachlin, die een inspirerend betoog hield over het belang van rechtsfilosofie voor praktijkjuristen, Robert Alexy's met een relaas over het alomvattende karakter van zijn rechtsfilosofie, tot Richard E. Posner die een schetsmatige inleiding gaf in de theorie van Law and Economics. Van Gerald J. Postema die op de laatste dag enthousiasmerend sprak over de melodie van het recht, zijn variant op de kettingroman van Dworkin, via Maria Christina Redondo met haar mooi uitgewerkte visie op particularisme en universalisme, tot Susan

* Promovendus, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam.

1 Website: <www.ivr2003.net>.

Haack die een belangwekkende voordracht hield over science and law. In totaal waren er 23 plenaire lezingen, het overgrote merendeel van de onderliggende teksten is gepubliceerd in een speciaal nummer van *Associations*.² Dat boekwerk kregen de congresgangers al bij aankomst, zodat we konden meelesen of zelfs vooruitlezen. En zoals je bij een film vaak na afloop zegt: 'het boek was beter', zo viel een deel van de lezingen enigszins tegen. Menigeeen las gewoon (een verknipte versie van) de tekst op, daarbij zowel de grondbeginselen van de retorica als het rijke aanbod aan moderne technische hulpmiddelen volledig negerend. Maar gelukkig waren er positieve uitzonderingen; John Gardner gaf onder de titel 'The legality of law' een heldere, zuivere analyse van de relatie tussen morele en juridische normen. Als rechtgeaarde Oxfordiaan plaatste hij zichzelf in de traditie van Herbert Hart, met een kritische eigen visie op diens concept van het recht.³ Gardner deed wat je als spreker voor een grote zaal moet doen: hij inspireerde. Alles bij elkaar vormden de plenaire lezingen een adequaat geraamte voor het congres, een ontmoetingsplaats voor het collectief, maar wetenschappelijke inspiratie was vooral te vinden in de werkgroepen.

Working groups

De werkgroepen bestreken gezamenlijk vrijwel de volledige breedte van de rechtsfilosofie. Hierdoor voelde de congresganger zich soms als een kind in een snoepwinkel, met alle voor- en nadelen die in het verlengde van deze metafoer te bedenken zijn. Een deel van de werkgroepen was opgebouwd rond 'special papers' van genodigde sprekers, de rest was door de organisatoren samengesteld op basis van papers die door deelnemers waren ingezonden. Sanne Taekema, UD aan de Universiteit van Tilburg, had het anders aangepakt: zij had zelf een sessie georganiseerd, onder de titel 'Transparent Autonomy of Law: Linking Legal and Moral Validity'. In dit korte verslag kan ik onmogelijk alle werkgroepen bespreken en daarom neem ik Taekema's sessie als positief *pars pro toto*. Zo zouden wat mij betreft alle werkgroepen op een congres mogen zijn. In hun boek *Law in its own right*⁴ verdedigen Henrik Palmer Olsen en Stuart Boddington de idee van de transparantie van het recht. Volgens de auteurs, afkomstig uit Denemarken en Engeland, moet er altijd een expliciet zichtbare morele grond zijn voor juridische beslissingen binnen het recht als autonoom systeem, omdat de autoriteit van het recht afhangt van de belofte dat morele conflicten opgelost of voorkomen worden. De coherentie en rationaliteit van het recht kan alleen gewaar-

2 *Associations*, Journal for Legal and Social Theory, Volume 7, 2003, Number 1.

3 Voor de webversie van de lezing van Gardner, zie: <<http://users.ox.ac.uk/~lawf0081>>.

4 Henrik Palmer Olsen & Stuart Boddington, *Law in its own right*, Oxford: Hart Publishing 1999.

borgd worden als de relatie tussen recht en moraal transparant is. Sanne Taekema kan zich voor een groot deel vinden in de uitgangspunten van hun theorie, maar is het niet eens met hun visie op de epistemologie van *moral foundationalism*. Dus schreef zij een ‘tegenpaper’, getiteld ‘What should be transparent in law? A pragmatist strategy to justify legal decisions’. In de Noor Morten Kinander trof zij een medestander en zo vond op zaterdag 16 augustus een memorabele discussie plaats tussen aan de ene kant Taekema en Kinander⁵ en aan de andere kant Palmer Olsen en Boddington, onder voorzitterschap van Wibren van der Burg. En hier bleek: hoe meer je het met elkaar eens bent, hoe meer je te bediscussiëren hebt. Taekema beet het spits af met haar kritiek op de door Palmer Olsen en Boddington gestelde noodzaak voor een objectivistische, morele epistemologie als instrument voor een juridische beslissing. Volgens haar volstaat een beroep op normen en regels die acceptabel zijn binnen de juridische praktijk, een pragmatistische epistemologie dus. Ten tweede verwerpt Taekema de claim dat het mogelijk is om tot een hiërarchie of commensurabiliteit van waarden te komen. Dit staat echter niet in de weg aan een oordeel in een concreet geval. Het is in haar visie mogelijk om a priori incommensurabiliteit van waarden te onderscheiden van de noodzaak en mogelijkheid van een beredeneerde keuze tussen waarden in een specifieke situatie. Nadat Taekema haar zaak gepresenteerd had, gingen Boddington en Palmer Olsen in de tegenaanval, daarbij geen argumentatief middel schuwend. Zo werd Taekema geconfronteerd met haar eigen boek *The concept of ideals in legal theory*,⁶ waarin zij volgens Boddington en Palmer Olsen op briljante wijze hun visie op *moral foundationalism* verdedigde. Deze aanval pareerde Taekema onmiddellijk met een nuancering, niet van haar eigen woorden, maar van de uitleg die daaraan door haar antagogenisten werd gegeven. Het is onmogelijk om de rijkdom van het discours hier in enkele zinnen eer aan te doen, maar de stellingen werden ingenomen en verdedigd op een wijze die de aanwezigen van begin tot eind geboeid hield en die nieuwsgierig maakte naar *Law in its own right* en naar het boek van Taekema. Na afloop van een goede discussie verlaat eenieder de arena als winnaar.

5 Het aandeel van Kinander in de discussie zal hier buiten beschouwing blijven, hij richtte zich met name op de relatie tussen legitimiteit en methodologie van het recht.

6 Sanne Taekema, *The concept of ideals in legal theory*, Den Haag: Kluwer Law International 2003.